

คำนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่เศรษฐกิจส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับภาคการเกษตร ซึ่งเป็นภาคที่มีความสำคัญยิ่งต่อประเทศที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ประเทศไทยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาภาคการเกษตร ทั้งในด้านการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การป่าไม้และการประมง ตลอดจนการอุตสาหกรรมต่อเนื่องที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าของผลผลิต และวัตถุประสงค์ทางการเกษตรให้มีมูลค่าสูงขึ้น ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาเรื่องดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการพัฒนาตัวเกษตรกร วิธีคิดของเกษตรกร การพัฒนาวิธีการผลิต และการตลาดของเกษตรกรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปัจจุบันประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยได้เข้าไปเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก รวมทั้งการเปิดการค้าเสรี ซึ่งก่อให้เกิดการแข่งขันของสินค้าเกษตร ที่มีความรุนแรงมากขึ้น

ไทยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำรงไว้ในการเป็นผู้นำทางการผลิตและการตลาดของสินค้าเกษตรกรรม โดยการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของแนวคิดในเรื่องการส่งเสริมการพัฒนาการเกษตร การพัฒนาด้านทุนเพื่อการเกษตร การพัฒนาระบบการตลาดและการเพิ่มมูลค่าสินค้า การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตและการแปรรูป และการพัฒนาสถาบันเกษตรกรและสหกรณ์ ทั้งนี้ เพื่อความอยู่รอดของเกษตรกรไทยภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจโลกและการแข่งขันในตลาดการค้าเสรี ที่มีการแข่งขันอย่างรุนแรง

ผู้เขียนหวังว่าเอกสาร “ยุทธศาสตร์ในการเป็นผู้นำด้านการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรกรรมภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจโลก” ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน และผู้สนใจในด้านการปรับเปลี่ยนระบบการเกษตรของประเทศในอนาคต เพื่อให้สามารถแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ในโลกได้ตามสมควร

ดร. อัครนีย์ รัตนมาลัย

ผู้อำนวยการสถาบันยุทธศาสตร์การค้า

7 มกราคม 2545

บทความนี้เป็นข้อคิดเห็นส่วนตัวของ ดร.อัศนีย์ รัตนมาลัย

ไม่เกี่ยวกับสถาบันยุทธศาสตร์การค้า แต่อย่างใด

ยุทธศาสตร์ในการเป็นผู้นำด้านการผลิตและการตลาด

สินค้าเกษตรกรรมภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจโลก

ปัจจุบันภายหลังจากที่ประเทศต่างๆได้เข้าไปเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก เงื่อนไขและกฎเกณฑ์ทางการค้าระหว่างประเทศภายใต้กฎระเบียบขององค์การการค้าโลกได้ก่อให้เกิดปัญหาในการแข่งขันทางการค้าและการกีดกันทางการค้าเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สินค้าทางการเกษตร ซึ่งประเทศไทยเองก็ได้รับผลกระทบดังกล่าวเช่นเดียวกัน ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกเช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ นอกจากนั้นจากภาวะเศรษฐกิจของประเทศที่ค่อยๆปรับตัวในทางที่ดีขึ้นอย่างช้าๆ รวมทั้ง ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นวัตถุดิบ น้ำมัน ไฟฟ้า ภาวะตกต่ำของราคาสินค้าทางการเกษตร การขาดแคลนแรงงานด้านการประมง ตลอดจนผลกระทบต่อราคาผลิตผลเกษตรและการประมงในการเปิดเสรีทางการค้า ผลกระทบการผลิตของประเทศที่ยังอยู่ในระดับต่ำและมีต้นทุนการผลิตที่สูงกว่าประเทศคู่แข่ง รวมถึงปัญหาการเน่าเสียของผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยว ได้ส่งผลกระทบต่อตรงเช่นเดียวกันต่อการตลาดสินค้าเกษตรของไทยในตลาดโลก

ดังนั้นเพื่อให้สินค้าทางการเกษตรของประเทศสามารถแข่งขันกับประเทศผู้ผลิตทางการเกษตรอื่นๆได้ในเวทีการค้าโลก เกษตรกร สมาชิกสหกรณ์ และผู้ผลิตทางการเกษตรอื่นๆของภาคเอกชน รวมทั้งผู้ส่งออกจำเป็นต้องมีการกำหนดยุทธศาสตร์การผลิตและการตลาด ที่ชัดเจนในเชิงรุกที่สามารถแข่งขันกับประเทศผู้ผลิตทางการเกษตรอื่นๆที่เป็นประเทศคู่แข่งของไทยได้ทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับโลก โดยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและกฎเกณฑ์ขององค์การการค้าโลกด้วย

ในการกำหนดยุทธศาสตร์ทางการผลิตและการตลาดของสินค้าทางการเกษตรของประเทศนั้น จะต้องมีการมองภาพของสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นแบบเป็นองค์รวมทั้งระบบของประเทศ ซึ่งเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา สถานการณ์ของปัญหา สาเหตุของปัญหา ผลกระทบ โอกาสและข้อจำกัดในการผลิตและการแข่งขันในตลาดของสินค้าทางการเกษตรเพื่อการส่งออกที่มีอยู่ ดังนั้น เพื่อให้ประเทศไทยสามารถเป็นผู้นำในทางการผลิตและการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมได้อย่างแท้จริง ตลอดจนสามารถแข่งขันกับประเทศต่างๆในกรอบและเงื่อนไขขององค์การการค้าโลกได้นั้น ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและเกษตรกรผู้ผลิต รวมถึงผู้ส่งออกที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ หอการค้าไทยและสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย จะต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และแนวคิดในการผลิตและการตลาด ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของประเทศ และเกษตรกรผู้เป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ โดยมี ยุทธศาสตร์ และมาตรการที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. ยุทธศาสตร์ที่ 1 : ดำเนินการส่งเสริมการพัฒนาการเกษตรแบบพอเพียงและเชิงรุก

มาตรการ

1. พัฒนาประสิทธิภาพการผลิต การเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ให้มากที่สุดรวมถึงการพัฒนาคุณภาพของผลผลิต
2. สนับสนุนการพัฒนาการเกษตรยั่งยืน โดยการผสมผสานเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ร่วมกัน
3. ส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ผลิตทำการเกษตรชีวภาพ เกษตรอินทรีย์และปลอดภัย
4. กำหนดเขตพื้นที่การเพาะปลูกให้เหมาะสมกับสภาพของดินและชนิดของดินตลอดจนภูมิอากาศและมีมาตรการที่เคร่งครัดในการให้ปฏิบัติ
5. ฟื้นฟูและบูรณะแหล่งน้ำขนาดเล็ก และการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร โดยองค์กรท้องถิ่นและชุมชน
6. พัฒนามาตรฐานการผลิตของเกษตรกร โดยใช้เทคโนโลยีชีวภาพที่เหมาะสม
7. ส่งเสริมระบบการทำฟาร์มในครัวเรือน
8. การพัฒนาปรับปรุงพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่ดีเพื่อส่งเสริมเกษตรกร
9. กำหนดเขตพื้นที่การเพาะปลูก การประมงและการผลิตปศุสัตว์เฉพาะเพื่อการส่งออก
10. พัฒนาระบบการคมนาคม โครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคเพื่อการเกษตร

2. ยุทธศาสตร์ที่ 2 : พัฒนาด้านทุนเพื่อการเกษตร

มาตรการ

1. การบริหารจัดการกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรให้มีกระบวนการที่โปร่งใส
2. สร้างความเข้มแข็งให้กับกองทุนหมู่บ้านที่มีอยู่ในปัจจุบันและขยายกองทุนหมู่บ้านให้ครบทุกหมู่บ้าน
3. ส่งเสริมให้มีการออมทรัพย์ในครัวเรือน และชุมชน
4. เพิ่มเงินเพื่อเสริมสภาพคล่องให้กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในการปล่อยสินเชื่อให้กับเกษตรกร
5. จัดสรรเงินอุดหนุนให้กับเกษตรกรเพื่อดำเนินกิจการทางด้านธุรกิจการเกษตรด้วยตนเอง และกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์

3. ยุทธศาสตร์ที่ 3 : พัฒนาระบบการตลาดและเพิ่มมูลค่าท้องถิ่น

มาตรการ

1. พัฒนาระบบสารสนเทศทางการตลาดสินค้าเกษตรกรรมให้ทันต่อเหตุการณ์
2. สนับสนุนการจัดตั้งตลาดชุมชนและตลาดกลางในทุกระดับ
3. พัฒนาเครือข่ายและหุ้นส่วนทางการตลาดผลิตผลการเกษตรในระดับชุมชน ระดับประเทศ ระดับภูมิภาคให้เข้มแข็งกับประเทศเพื่อนบ้าน
4. ส่งเสริมให้มีระบบการตลาดและข้อตกลงการซื้อขายล่วงหน้าสินค้าเกษตรกรรม
5. พัฒนาเครือข่ายอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม
6. ปรับปรุงกลไกของรัฐให้เอื้อต่อความสะดวกรวดเร็วในการส่งออกสินค้าเกษตรและการสร้างศูนย์ส่งออกสินค้าเกษตรกรรม
7. ส่งเสริมและพัฒนากองทุนที่เกี่ยวเนื่องเกษตรอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมทั่วทุกภูมิภาค
8. มีการผลักดันให้ระบบการค้าสินค้าเกษตรระหว่างประเทศมีความเสรีและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้นตามกรอบขององค์การการค้าโลก (ทั้งนี้เพราะประเทศไทยมีศักยภาพในการผลิตสินค้าเกษตรสูงกว่าประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคและในโลก)
9. มีการศึกษาในทางลึกถึงสินค้าเกษตรทุกประเภทว่ามีสินค้าชนิดใดบ้างที่มีศักยภาพเหนือประเทศคู่แข่งและเป็นสินค้าที่มีความต้องการในตลาดโลก เพื่อผลักดันให้มีการพัฒนาคุณภาพของสินค้านั้นๆ ต่อไป
10. ลดระดับการผลิตสินค้าเกษตรที่ไม่สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลกกับคู่แข่ง
11. ส่งเสริมและให้มีการรณรงค์อย่างต่อเนื่องในการนิยมและบริโภคสินค้าเกษตรไทย
12. แสวงหาตลาดใหม่ที่มีศักยภาพของสินค้าเกษตร

4. ยุทธศาสตร์ที่ 4 : พัฒนาเทคโนโลยีในการผลิตและการแปรรูป

มาตรการ

1. จัดตั้งศูนย์รวบรวมพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์และการประมง ตลอดจนศูนย์พันธุ์วิศวกรรมเพื่อการวิจัยและพัฒนาในการปรับปรุงพันธุ์
2. เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ ศึกษาดูงานและการถอดบทเรียนต่างๆของเครือข่ายเกษตรกร
3. จัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตร
4. มีการมาตรการป้องกันการลักลอบนำออกพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์และพันธุ์ปลาที่เป็นของดั้งเดิมของประเทศ ตลอดจนการป้องกันและตรวจสอบการละเมิดลิขสิทธิ์และการจดสิทธิบัตรพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์และพันธุ์ปลาของประเทศ
5. มีการรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้อย่างเป็นระบบและง่ายต่อการสืบค้น
6. ส่งเสริมการผลิตทางการเกษตรที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อลดการกีดกันทางการค้าในตลาดโลก
7. พัฒนาระบบการผลิตทางการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และสิ่งแวดล้อม (โดยเฉพาะบนพื้นที่ลาดชันที่ยังต้องมีการทำการเกษตร)

5. ยุทธศาสตร์ที่ 5 : พัฒนาสถาบันเกษตรกรและสหกรณ์

มาตรการ

1. ส่งเสริมการพัฒนา กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์ ให้มีความเข้มแข็ง
2. เสริมสร้างเครือข่ายและหุ้นส่วนระหว่างเกษตรกร กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์
3. พัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านการบริหารจัดการขององค์กรเกษตรกรและสหกรณ์

สถาบันยุทธศาสตร์การค้า หวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อคิดเห็นดังกล่าวข้างต้น จะเป็นแนวทางที่สำคัญส่วนหนึ่งที่หน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมส่งเสริมการส่งออก กรมการค้าต่างประเทศ และกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ ตลอดจนในส่วนของภาคเอกชน โดยหอการค้าไทยและสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย หอการค้าจังหวัด หอการค้าต่างประเทศ จะได้หยิบยกยุทธศาสตร์และมาตรการดังกล่าวขึ้นมาพิจารณา เพื่อหาทางในการที่จะร่วมมือกันในการวิเคราะห์และนำยุทธศาสตร์และมาตรการดังกล่าวไปปฏิบัติให้เห็นเป็นรูปธรรม ซึ่งเชื่อแน่ว่าเกษตรกรผู้ผลิตทางการเกษตร รวมทั้งผู้ส่งออกสินค้าเกษตรของประเทศ จะสามารถฟันฝ่าการแข่งขันที่รุนแรงในตลาดโลกในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจโลกได้อย่างแน่นอน

เอกสารอ้างอิง

1. หอการค้าไทย, 2544, สมุดปกขาวเสนอต่อรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาด้านการค้า
2. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2544, สถิติการค้าสินค้าเกษตรกรรมไทย
3. ศูนย์สารสนเทศการเกษตร, 2544, สรุปสถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ ปี 2544 และแนวโน้มปี 2545
4. กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, 2544, ความตกลงว่าด้วยการเกษตรภายใต้องค์การการค้าโลก
5. กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, 2544, ทันโลกเศรษฐกิจ ปีที่ 1 ฉบับที่ 8